

עבודת - חיון

כחמ"א

25 ✓

מה נעמת, צוהב הסתיו
 מה נעמת, צוהב סתיו עדין,
 מתחיל בפני שדות זהובים
 חיוכי-פרידה מלהט קיץ!

מה נעמת, רובע סתיו קורן,
 מלטף בזרועות קרני שמש
 לטיפת-פרידה כהום להט קיץ!

מה נעמת, יום סתוי,
 כיום אביב נפלאה
 בהתפק אורך על חלד!

ערגה שקופה מלאו שמים,
 מעין הארץ אהבה נשקפת.

מה נעמת, צוהב סתיו עדין!
 פועה שלו-חרון

חינוך

באחד מערבי שבוע זה נחכנסו סוף סוף חוגי החברים לשיחה בבעיות חינוך כהכנה לקראת מועצת הקיבוץ.

לפי שעה מצוי בידינו דו"ח על שני חוגים בלבד - החוג בהגשמתן של חרצה והילדה פ. והחוג של לילי ויואל ש.

"הנסיגה המורגשת - האם סיבחה,

שסטינו מעקרונות נכונים, או שמא עק-
 רונות שחשבו אותם לנכונים אמנם הכזי-
 ברו?" - במילים אלה פתח יואל את החוג
 שלו. השתתפו בשיחה - פרנסו, אלי נס,
 ישראל כץ, רחל מדר, מימי, סיסה, לילי.
 החברים ציינו, שפית הספר שלנו אינו
 עונה יותר על דרישות השכלה של היום;
 המסגרת הקטנה וחוסר מגמות ורמות ש-
 נוח מחבלים בהתפתחותו הן של הילד
 המוכשר והן של זה הזקוק ללימוד מע-
 שי יותר; השיטה הנהוגה עתה בעולם -
 של בית ספר מקיף זקוקה למסגרת גדולה
 בית הספר המקומי הקטן מביא להסתגרות
 ולחולשה רעיונית, לשיעמום ולחוסר
 אתגרים; חוסר כוחות הדרכה טובים
 לריכוז חברת הילדים מביא לזלזול
 בערכים הנועזים.

בסכמו את השיחה אמר יואל כי אמנם
 יש חוסר דינמיות בחינוך הקיבוצי בש-
 נים האחרונות. הליקויים בחינוך הה-
 מני אף רציניים יותר מהליקויים בשטחי
 ידע והשכלה.

בחוג השני דיברו - אבי ח. דב ק.
 וברוך קובלר. השיבו חרצה והילדה פ.
 כיוון שיש בדעתנו ללקט את דברי הח-
 ברים ולפרסמן בעלון הקרוב נקצר הפעם.

מיטב ברכותינו ואיחולינו - לחברים
 שחזרו הכיחה משירותם בצבא והם:
 דויד שרגא, דב וני, איתן קליש, גר-
 שון רומיש, זכרי, זכריה ש. חנה כר-
 מון, דינה קרו, עלי קרו.

ובמיטב הברכות אנו מלוים - את חברי-
 נה הצעירים לשירות בצבא: אברהם פלי-
 שון, אהרון ורדי, משה קובלר, חנה מ-
 לוק, עופרה שרון.

באשפה

מזס ה-12 לח. ז.

עלן שוב לדיון ולליבון בעיות קליטתן
 של שלוש המשפחות מן העיר. וכיוון שהן
 מביאות עמן גם רכוש, דבר שאיננו רגי-
 לים בו, מחקיים כאן הפסוק: "מרבה נכ-
 סים - מרבה דאגה".

היסוד לדיון היתה האינפורמציה הנר-
 חבת, שמסר כריה ב. על מגעי המזכירות
 עם חברי הקבוצה וכן עם גורמים מוסמכים
 אחרים במטרה להבטיח את הזכויות של שני
 הצדדים ולהמנע מהסתכסוכות בעתיד. עיק-
 רי הדברים יסוכמו בחוזה משפטי בקרוב.

באשפה היו, כמובן, גם הצעות ודעות
 מנוגדות לאלה של המזכירות, חוץ הסברת
 הסיכון שישנו, לדעת חברים אלה, בכל
 העניין. אולם ברוב גדול הוחלט לסמוך
 על שיקוליה ומהלכיה של המזכירות ולק-
 בל את המשפחות בהתאם לקוי ההסכם.

יש אם כן סיכוי שכעוד כחודש ימים
 תבוא אלינו קבוצה של שלוש משפחות צע-
 רות עם חמישה ילדים.

ואם מדובר על קליטה הודיע אבי כי
 בימים אלה נקלוט עולות מצ'ילי - אם
 השתי בנות ועוד צעירה אחת.

מיומנו של מרכז המשק

העצפים, רובם ככולם, נערכים לקראת הגשמים וניכר בהם, במי פחות ובמי יותר, המתח הרב שבהכנות אלה.

ש ל ח י ן - הסתיים מבצע חמייץ החירס. הכנסנו לבור כ-800 טון חירס וקליפות והוא מוכן להאכסה. "הפכנו" את האספסת - החלקה המיועדת לתפוחי אדמה וסיימנו את הכנת השטחים לתבואות חורף, שברובם זרועים. בסלק הבהמות, כ-50 דונם, הסתיים העי-שוב הראשון והחלקה מניחה את הדעת. הצוות אוסף את הצינורות לאחסנת החורף.

כ ר ת ז ה - הסתיים החריש ומיועדים לזריעה בעונה הבאה כ-1250 דונם. מסתיימת והולכת עבודת החוץ בקטפת - בעמק, שהייתה השנה מבורכת במיוחד. הצוות בשלבי פיזור. בתכנית לחורף - גורסים, שירותים ו... ורדים.

מ ט ע - לאחר סיום הקטיפים הגדולים - עוסקים בפיזור זבל, בעיבודים אחרונים, ריסוסים לקראת החורף ומדי פעם קטיף אבוקדו ואריזה משנה בפרי שנמצא עדיין בקירור. את הצוות, מלבד אלה שעדיין במטע, אפשר לראות בעיקר בשירותים, במסירה ובחבתניה.

כ פ ר ז ס - התחלת העונה - לקראת סיום קטיף התבורי כ-150 טון ולקראת היערכות לקטיף הגדול. הסיכויים לעונה - טובים. עוסקים כרגע, נוסף לעיבודים וריסוס החורף, גם בקטיפים קטנים - בלימון ובקלמנטינות.

"יודשים" על אירגון מיוחד של עבודת הילדים בחוליות לקטיף שמוטי. מציינים את הצוות כבגדי גשם. נאחל להם עונה מוצלחת.

ב נ נ ו ת - גם הם בעיצומו של הקטיף. כרגע קוטפים 5 - 8 טון בשבוע. לאחר שיוגבר הקטיף רוצים להגיע ל-10 - 15 טון בשבוע. הרוב לייצוא. מסיימים את עבודות התמיכה וטעיפת האשכולות. צפוי יבול של כ-3000 טון. לצוות ישנם כבד בגדי גשם...

ו ר ד י ם - מסתיימת והולכות העבודות בשחי החממות. הפוליאסטר וקירות הפוליא-הילן נראים למרחוק. המסגרים והכנאים עוסקים בסידורים אחרונים של פתיחה וסגירת חלונות ודלתות - עבודה הנחלקת בקשיים רובים. התחילה הבנייה בבית הקירור והאריזה החדש. נקרה לחונכו בחודש דצמבר. יש לציין גם זה שאנו הולכים לקראת "חידושים מהפכניים" בשטח אריזה ומיון הפרחים. מלבד עבודות הסיום במסגרות ובבנייה יש עוד להציב את התנורים החדשים. או אז אנו מוכנים לחורף.

הוחל בייצוא הפרחים. עוברים כבר את האלף הראשון ליום וקורצים לשני ולשלישי. התחלנו מתכננים את השטח החדש - 4 דונם - לקראת הקמת המבנה בדצמבר, והשתילה - בינואר ובפברואר.

ה ר פ ת - "עבודה שיגרתית" - מאביסים, הפ ל צים. לקראת תחילת עונה ההמלטות. "דור הפוליאסטר" חדר גם לשם. מכסים את ה"פעוטון" בחומר זה ומתחילים בהשלמת הציה של הסככה המזרחית, שהחלו בה עוד בשנה שעברה. על הפרק - הקמת מבנה שירותים חדש - חדר עבודה וחדר אוכל.

יש לציין שהוגבלנו (כמצופה) ע"י מכסת חלב ל-1.350.000 ליטר. ואילו אנו בעיצומו של תוכניות הרחבה...

ה ו ד י ם ו כ ר ו ז י ם - עומדים אחרי "המהפכה הגדולה" ולקראת גידול נוסף. הצוות מתגבש לאט לאט, לאחר החילופים הרבים, ורואה ברכה רבה. מצב התברואה מניח את הדעת ובאמת ההודים מגיעים למשקליה שלא ידענו כמותם. נקרה השנה סוף סוף - לענף גדול וגדל ונאחל לעצמנו 250 טון ויותר בשר הודים ו-150 טון מהברווזים.

זה הכל להפעם. אולי רק עוד נאחל לאלה, היוצאים להשתלמויות השונות בימי החורף, שיצברו ידע רב, אשר יביא לנו עליה ביבולים ובחנובה.

אמיר קרן

החקשרה עם המרצה - רב טרן מאיר הלוי וסיכמה עמו על סידרת הרצאות בנושא - גוף האדם. ההרצאות חתק-יימנה פעמיים בחודש. על היום המדוייק יפורסם בכל פעם זמן מה לפני ההרצאה.

הסידרה כוללת את ההרצאות הבאות:

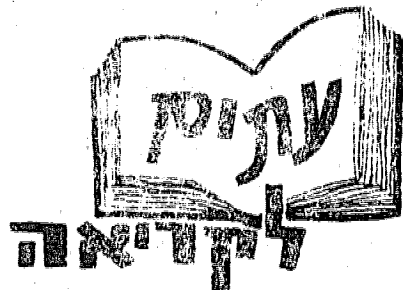
1. גוף האדם מבעד למיקרוסקופ וברמה מולקולארית
2. פלאי התודעה בדמה מולקולארית
3. המערכת ההורמונלית של האדם
4. הורמוני מין. גלולות וזריקות למניעת חריזון ולריפוי עקרות
5. מערכת העצבים של האדם
6. השפעת חומרים כימים על חיי הנפש

ההרצאות מוגשות בצורה חזותית חדישה בלינווי שקופיות.

הנושאים הנ"ל מהווים פרקים נב-חיים בבילוגיה מולקולארית ובפרט חדישה. כל הרצאה מהווה יחידה בפני עצמה ואיננה מחייבת המשך. (מחוז למספר 3 ו-4 המהוות יחד יחידה אחת).

ו ע ת י ם ל ש י ח ה

בליל שבת לפני שבועיים נחננסנו למסיבת-שיחה כשחכנה איגל טואלי-רוחני, נושא נדיר ביותר במש-קנו בשנים האחרונות. היתה זו שיחה על הספר "הקרב" ליריב ב-ן. הדברים שנאמרו היו רציניים ורבי-השראה ואף כי לא נחסכו דברי ביקורת נוקבים על היצירה - לא גרעו אלה מחגיגות המעמד. הציבור הרב שנחננס היה דרוך-קשב.

אח המסיבה פתחה פוריה בקריאת קטע מחוך יצירתו האחרת של יריב, שנהפרסמה לפני שנים מועטות ב"משא".

המנחה - שלמה דרן - אמר בדברי פתיחתו:

"הננו מכוונסים במסיבת-חג נדירה חוויה, כי הוענקה לנו מכות היצירה של חבר בתוכנו. לכן ריגשת הנפש והחרומות הרוח שבערב זה. אם כל גילוי חדש בשדה היצירה המקורית מעשיר אותנו ומוסיף מעט חוסן לקיומנו, לא כל שכן כאשר היוצר הוא בשר משרנו, חבר ובן, מחנך וחניך. השתתפות הקולקטיב בשמחה הישגו של היחיד, היא אולי השותפות העמוקה ביותר והמתח היקר ביותר, שמסוגלים אנו להושיט לחבר בשמחתו זו שאין שותפות חיים שאינה טעונה הזדהות עם ההישג עצמו ואינה מותנית בשמחה ההישג היצירתי של האחד נעשית ממילא. ערך מעלה וחוויה מרגשת לכלל.

"הקרב" של יריב הוא קודם כל פרי של חוויה אישית גדולה ועמוקה, שחומה טבוע בכל דפי הספר. ועל חוויה זו מספר יריב בכוה היאור עז מתח, המרחק ואינו מרפה עד חוס, ובלשון דינמית, עתירה גוונים ואקספרסיבית מאד, המסכיחה לשרות ייחוד אופי לא רק למראות ולנופים, אלא גם לגבוריו האנושיים, וביחוד למוטקה, שאופיו ומקצת גבורתו בלשונו. אין ספק בלבי, שפרקי העלילה הקרובית ופרקי האירה החיילית שבטרם-קרב ימצאו את מקומם בכל אנתולוגיה ספרותית, שענינה הוא מלחמה ישראל בימינו. הן של מקור-דיות ותלך-נפש פיוטי משוך על מדאות הגוף ועל הדישומים הקלים בצירי העלילה. התבוננות-יות אלה לעולם אינן מטוה בפני עצמן; הן באות המיד להעמיק או לגוון את העלילה, החיצונית או הפנימית, והן משתלבות, אפילו בדרך הניגוד, באורח אורגני במהלכו של הסיפור.

אך "הקרב" שיריב משחפנו בו, הוא גם קרב על הנפש, והוא טראגי יותר מן הצבאי, כי אחריה תבדס ה. אי אפשר לא לתהות על הגורל שיעד המחבר לגבוריו, אפילו נביא בחשבון, שכולם בבחינת דמויות קיצוניות בסיטואציה קיצונית, ולא לשאול - האמנם גורלם זה הוא מחוייב המציאות הספרותית והפסיכולוגית? כמו כן אי אפשר לבלס לחמיה על המנה הגדושה של יל-ה, שבה צייד המחבר את נפש גבוריו, אפילו לא נתעלס מן הפרובלימ-טיות הקיומית של איש הדור הזה. וכאן אנו מגיעים למוקד השני שבספר, והוא יסוד ההתסרות שבו. הקרב על הנפש מלווה התסרות, חיבוטים והתעצבות עד היסוד. שרשיהם נעוצים בשכבות שבנפש ובהוויה, ואין הם תוצאה של המשקעים החורוייחיים בלבד, שהותיר הקרב הצבאי. יש בחישובי נפש אלה משהו ברני, ולא בכדי עולה שמו וזכרו בספר. אך הספר חסר את האופק והיסוד החיובי, את קו החסד וקו החקיה של האעפ"כ הברנרי, שהוא חרוב החיים.

הופתעתי לזיקה העמוקה של יריב לשואה ולתחושתו את מרכזיותה הרוחנית והאנושית בגבי גורל האדם העברי בימינו, אם כי מי שקרא את "כגדי בחלב אמר" שלו ב"מבפניס" צריך היה להיות מוכן לכך. אני רואה בזיקה זו אחד הערכים הרעיוניים והנפשניים החשובים ביותר בספר, מפני שהשואה מופיעה לא כמאורע שהיה, אלא כמאורע שמוסיף לחייה ולפעול כנו ולתח אוהותיו, שבספר הם שליליים בלבד גם כדורות העולים. ערך חשוב אני רואה גם בהיאבקות עם המלחמה. היסוד הזה בספר לא פותח דיו, אך הוא קיים ומפעפע בו, מתסיס ומדריך מנוחה. דווקא מפני שהפגישה המלחמתית עם האויב היא מציאות המרחפת על ראש הדורות הצעירים שבנו, חשובה היאבקות המוסרית עם תופעת המלחמה וחישובה כגורם מטהר ומחוסן.

בהיאבקות על הנפש והזהרה העצמית נועד מקום מרכזי ליחסו הדרוה בקיבוץ, ובעיקר ליחסו של דור הצעירים אל מורשת ההורים והערכתו את המורשת הזו מנקודת ראות של אדם צעיר שנסיון חייו שונה מנסיון הוריו, ואייתו של יריב היא קשה, קיצונית ומעוררת הרהורים קשים. אך אם ישנה ראייה כזו, ואם יש בקרב הצעירים שכן רואים, שירת הספר שידוה חשוב בהעמידו אותנו על מציאות נפשית זו.

לא חס הקרב על נפש האדם הצעיר בארץ ובקיבוץ. ספרו של יריב הוא חרומה ספרותית חשובה להבנת האדם הצעיר במלחמה ולאחריה, וגם על כן יבורך.

אבי - כמזכיר המשק אמר דברי ברכה ליריב עם הופעת ספרו והוסיף: "הייתי בטוח שאם יריב יכתוב ספר, הרי שמרכזו יהיה - מבצע סגני. אני כבן קיבוץ מכיר את ההתלבטויות של הבן בצבא ובקרב - או שהוא יכול לבעיות או שהצבא יכול לו. מן ההתמודדות עם בעיות צבא ומלחמה שב הנער לביחו הקיבוץ ומתחיל קרב חדש בנפשו על המשך הגשמת דרך הוריו.

קריאת הספר היחה לי חוויה עמוקה, אם כי יש לי בקורת על הדמויות וקיצוניותן".

ל י ל י -

"כאשר נדם האדם ביסוריו נתן לי אל
לומר אח אשר עם לבי"

פסוק זה של גיטה לא עזב אותי בשעה הקריאה. בא איש ומגלה לנו את סבלו של בן הדור. דור שחונך וגדל בסחירה החמידית שבין הנכסף לבין המציאות. כשהיננו צעיר-דים יצאנו לרחוב בקריאה - "הקץ למלחמות". כשכבר היינו בארץ אמרנו - "בכידונים אפשר לעשות הכל, רק לא לשבת עליהם". אחר כך באו המלחמות למיניהן ואמרנו - "יהי נשקנו טהור" - ואין נשק טהור, יש רק נשק הכרחי. כל נשק הורג ופוצע וכל הרוג ופצוע הוא ילוד אשה, אדם אוהב ואהוב.

זמן רב לא באו לי מחשבות אלה וספרו של יריב עורר אותן. אשרי האיש היודע לעורר מחשבות.

לנו, לחברי גבעה-חיים, נשקפת הסכנה לחפש בספר את האישי מדי, לראות בו מעין ספר זכרונות, לחטט, לנחש... "הקרוב" הוא רומן, מבוסס בודאי על נסיון ומאבק אישי, אבל רומן המעצב דמויות ומאורעות ויוצר את הקשר ביניהם. אל לנו לחפש ביצירה אמנותית את הצילום.

לי אישית יש מאז ומחמיד מידה של סלידה מפני אדם אשר אינו מוצא פתרון אחר מאשר לשים קץ לחייו. כנערה לא הבינותי את "יסורי ורטור" ומוזר למצוא היום מין ורטור חדש כזה, כי עם כל החיפושים לדרך חיים - האהבה הנכזבת - היא היא המביאה את משה למעשה יאוש.

מחריד הוא המצב של חוסר קומוניקציה של הגיבור והדבר אומר - דרשני. מה רבים אלה המתהלכים בחוכנו בודדים, גלמודים, מחכים לפניה המסלקת מציצה, לנקישה בדלת, להזמנה, לשיחה וביניהם בוגרים, צעירים ואפילו ילדים.

יש בספר כוח תיאור בלתי מצוי של מצבים, של חוויות, של טבע. אהבתי במיוחד את העליה להר. משום מה ראיתי לפני את רוכסי ההרים בגליל ואת עמק החולה לרגליהם. זאת תיאור השקיעה ללא סימליות, רק בשל יופי אשר בו.

י ה ד ג.

אני מעריך את הספר משום שיריב כתב אותו. הדחף לכתוב ספר הוא ביטוי למחשבה שחור בחיינו והיה לי חשוב שהיה פה מניע לכתוב ספר מחוץ חוויה מרכזית או מחוץ חוסר שלימות של הדור. המניע לכתוב הספר הזה - איננה מלחמת השיחור. מלחמת סני - מלחמה של צבא כובש היא עם חופעות לואי של צבא כובש וככל שמרחקים מן החוויות הבלתי אמצעיות של מלחמה זו מסתבר שהן טובבות יותר ויותר כביב הבעיה הנצחית של קיון והכל והמהות האנושית.

בספר שני חלקים. לגבי דידי הרבה יותר מענין החלק השני - שיבתו של משה לביתו. משה מחמודד עם העולם בצורה כנה ועמוקה.

יש בספר הרבה ערכים אמנותיים, אבל לא זה קנה המידה שלו. רוב הבנים והחברים שקראו את הספר מכירים את יריב ובאמצעותו הם מנסים למצוא מסילה לעצמם. יש בספר ראשונות ואני משוכנע שהמשך הרבה יותר קשה, מכיוון שהוא חייב להיות מחושב יותר, בנוי יותר לתלפיות ואולי אף מתחשב יותר בדעה הקהלה. אני שותף לדעה ולברכה - שיהיה המשך.

ה ד ב ר ט -

אני כ"יקה" איני רשאי לבקר יצירה עברית מקורית מבחינה ספרותית. אולם מותר לי לספר שקראתי את הספר חוץ יחס חם והשתתפות רגשית, אם כי לעתים קרובות בלתי מזדהית, התרשמתי מיכולת הביטוי והשילוב של תיאורי טבע המצליחים להביע את המתרחש בנפש האדם.

אודה ולא אכחש, כי הקריאה בספר גרמה לי גם צער ואנסה לומר מדוע. ביסוד השקפת עולמנו מונחים - האמון ואהבת האדם - כנאמר "ואהבת לרעך כמוך". ואמנם גיבור הסיפור עקבי בזה עד הסוף. הוא "אהב" את רעיו כפי שאהב את עצמו...

הבעיה המודרנית - חוסר קומוניקציה - כפרי החינוך המשותף? האם גם איש הקומונה עומד יחיד ובודד מול אלהים או מול "הלא כלום"? אף כי איני משלה עצמי, שצורה חיים יכולה להשפיע עד כדי כך לעומק, אך להגיע לשלילה הטעם והיעוד בחיים אלה? לשקוע ב"צער העולם" מוחלט ועיקבי והסכיבה אין בכוחה לרכך, לבלום, להשפיע? כל ימי חיי זר לי "צער העולם". קרובה ללבי יותר המלנכוליה האהבת, הספק המכרסם, שאהבה נלחמת בו ועושה אותו ליסוד בונה-מחייב.

האם המרה שחורה, שהיא תוצאה משתי מלחמות עולם, האם אבדן הדרך והתקרה לא פסחו גם עלינו? כדי ראית העולם כל כך "מודרני" - כפי שרואים אותו דירמנט ויונסקו?

י ח ר ע -

אחחיל ממה שנאמר פה. יהודה דיבר על ראיית היצירה מחוץ גישה אישית ליריב. אני חולק על דעה זאת. דברים כנים חייבים להיות משוחררים מגישה אישית, ואמנם אני מנסה להשתחרר מהיחס הקרוב אל מחבר הספר, דבר שהיה מקשה עלי לומר דברים הנוגעים ליצירה כיצירה.

אדבר על התרשמותי כקורא. אין לחלק את הספר לשני חלקים. אני רואה אותו כיחידה כללית שיש לו קונצפציה שלמה משלו. והתרשמותי היא, ש"הקרב" וכל שאר הקרבות בו אבודים מראש. אוציא מן המסגרת הכללית את מבצע סיני, שמבחינה מסוימת היה כשלון; הקרב "הנהדר", שארן שניות מועטות - והוא היה אסון...

לאחר מכן - הקרב בין משה לבין ברגמן על יהודית. משה, אמנם, מגיע בסוף הדרך אל המטרה, אך מסתכר שגם קרב זה אבוד והפחיתון - המוות. אני רואה בספר תפיסה כללית של דברים אבודים. לא מצאתי בספר את השורשיות של הדור הצעיר.

המוות כשלעצמו, שהוא "חוויה בחיים" גם הוא הופך כאן לדבר חפל. לשם מה, בעצם, מתים כל האנשים? למעשה, למען שום דבר.

אלה הן חכעיות שראיתי בספר. לא אכנס לפרטים מדוייקים, אך תיאורי הנוף השאירו עלי רושם חזק ובמיוחד התרשמותי מתיאור הנסיעה על הים.

דיברו פה על המשך. הייתי מאוד רוצה שיהיה המשך משום שיש בספר יותר מדי סיום, יותר מדי סוף. ומי שנותר בסוף - איננו הדור הצעיר. האב המאמץ של יהודית - הוא הדמות שנשארה לנו כשאנו סוגרים את הספר.

ס ג ל -

אחחיל מפסוקו האחרון של יהושע. אנו צריכים את המשך לא רק בגלל סיומו של הספר. הסיום הזה בספר הוא אורגני. אנחנו צריכים את המשך משום שראינו כוחו של בן. וקשה להשתחרר מן העובדה, שהסופר צמח בתוכנו והוא שלנו. אנחנו צריכים לחזק ידי יריב להחמוד עם השלום, עם היום יום. לא עם טרגדיות מרמה של צוק, אלא עם האפרוריות של המישור. אילו סברתי, שספר זה צמח בטמפרטורה השורפת של קרבות סיני ואיורה שסביבם בלבד, כי אז צריך היה לברך עליו כעל המוגמר.

אנו מאמינים בכוחו של יריב לחדוש את החלם העמוק והארוך והמרוכז יותר. ובספר מצויים הרמזים לכך. כל אחד מתרשם בקריאה ראשונה, שהספר קריא מאוד. "קריא" - מלה שטובה, אבל חשובה. הספר אינו מרפה, הוא מרתק. זמן רב לאחר הקריאה הראשונה מתברר, שהוא יושב עמוק. קשה להשתחרר ממנו למרות שהוא מוכן כמעט בכל עמוד שלו. הוא מחזיק לא רק בקורות או בפצעים שפצע, הוא מחזיק בהרבה קטעים של שמש מבעד לעננים כבדים; הרבה המונות מיניאטיריות מרתקות של נוף ואדם; קטעים קטנים של הופעה אנושית.

מכיוון שכן, נתגלה כאן הכוח להתמודד עם הדבר הכבד ביותר - התגברות על מעצורים. יחד עם זאת ליצור אצל הקורא את הרושם, שזו יצירה, אשר הוא רוצה בה גם כשהוא נאבק עמה. מכיוון שכן עלינו לתבוע מיריב המשך.

אין לדון את הספר על פי מה שאין בו. אין בו הקיבוץ וזה לא מקרה. לא הקיבוץ הוא שטרף את גיבור הסיפור. "טרוף טורפתי בזמי אחי הירויים" - והספר כולו בנוי מסביב לשורה זאת. ועוד. מלבד אימי המלחמה ישנה שחיתות של ברגמן וישנם הניפוחים של יהודית, וישנה הבדידות הנצחית, הקמאית. בדידות, אשר גם משפחת הקיבוץ אין בכוחה לנצחה.

אני מאמין שהתמונה של נחמיה וגניה - המזיגה של תוגה וחלוציות איננה מקריה. היא ניצנוץ נוף מבעד לאשנב בספר; האירועים הצדדיים; גילויי אור ועדינוח; גם מוסקה מאזן את ניבול הפה ואת ניבול הרגש ואת הקשיות, שחציה עשויה - ברחבות לב, בעמקת אנושית-עממית. אין לראות מקריות בשום גילוי בספר. הודות למאזן זה אנו שוכחים במידה גדולה את האפלוליות הסמיכה שבדפי הספר הרבים. לא מקריות גן השו-דת האחרונה בספר. הן אולי אף פירוטיות, "יפות מדי" בשביל הספר.

אין האיזונים האלה מקריים ויריב מתחייב בזאת להמשיך. אגב, בספרות הצעירה יש כמה וכמה התחייבויות של סופרים להמשיך ולהחמוד. רוב ההתחייבויות לא קוימו. מאד לא הייתי רוצה שיריב לא יקיים. אני מאמין שהוא יעמוד בהתחייבות המרומזת בספר.

הפתרון הוא כמשיכת החלם. לא חיים אשר מתנקשים עם המוות ונופלים שדודים, אלא חיים המתנקשים יום עם יום עם משימות חיים, שאין בהם אידיליה ויש בהם קרב. קרב מתמשך, שאינו רוצה להצטייר דווקא על הרקע של רק רע. רק רע זה-נעשה אופנה של רבים. רק טוב היא מלאכתם של זייפנים. מציאת הדרך האמביוואלנטית - היא המשימה. אדם בתוכנו, היודע את האחריות ואת העמידה, יוצר שגדל אצלנו עליו להתמודד עם מישורי החיים הנרחבים שלנו.

ד ר ב -

מה שהיה לי לומר אמרתי בספר. אוכל להוסיף כמה מילים לגבי הכוונות והרקע הרוחני, שהיו מניע לכתיבה. התחלתי לכתוב כיוון שלא מצאתי דרך אחרת לומר מה שרציתי.

הספר כאהדות התחיל להתרקם לפני 2 - 3 שנים. קודם לכן התאספו קטעים, שירים, רעיונות ורק כאשר הגעתי לשלב של יכולת לעצב דמויות, שמעבר לחוויה האישית נוצר הרקע לספר. התנאי לכתיבה הוא, כנראה, ריכוז רב ואף אטימות לדברים אחרים וראשית לכל - זמן להגות ולקריאה.

הרקע העלילתי הוא מלחמת סיני, מאורע שלגבי שימש דחף ראשוני למחשבה. ישנו קשר בין הספר לבין הביט הקיבוצי, אף שאין זה ספר על הקיבוץ כי אם ספר על החיים.

המניע בחיינו אינו יוקרה ושכר. המניע הוא ביצירה. כך בענפים, בחינוך וכך גם במאבקים הפוליטיים. על כן אצלנו הוא המקום המתאים ביותר לשיחה על יצירה רוחנית. החינוך הבלתי מאולץ שלנו כביה"ס פותח פחה ליצירה חופשית. החיפוש אחר האמת יונק מהוויית החיים, שבה אנו גלויים ואין לנו להסתתר אחד מפני רעהו.

הקושי לבטא את הקיבוץ ביצירה ספרותית נובע אולי מן העובדה, שהקיבוץ הוא יצירה חברתית הסטורית וכל מה שייכתב על יצירה זו יהיה נחות בהשוואה לחיים ולמפעל הנוצר. כאשר יהיה הקיבוץ צורת חיים בלבד יהיה הדבר שונה. היצירה הקיבוצית, שהנה גדולה כחורף עצמה לא שינתה את הסובב. קיימת המלחמה וקיימים כל העיוותים ואין אנחנו מחוץ לעולמנו. אנו משקפים בחוכנו, בחורף כל אחד מאתנו, את כל מה שמחוץ לקיבוץ.

הספרות עוסקת בזמן, כלומר גם בהמשך. רגילים לומר, שהדור השני נקרא להמשיך את הקיבוץ, אך השאלה הראשונית איננה בהמשך הקיבוץ, כי אם כיצד יהיה ההמשך לאדם בכלל, למדינה וליהודים.

דמכאן לנושא הבחירה. בחקופה אתומית ותקופת ההשמדה לא תחכן בחירה ללא ערכים אנושיים. הזהות העצמית של אדם ודור אינה ניתנת לו מבלי שיחמודד על עיצוב הסובב. עיצוב המציאות הוא היסוד לזהות העצמית.

הדחף הראשון לכתיבה נבע מרצון לתת חיים באנשים שנפלו במלחמה. ארחי בחלק הראשון של הספר את קרבות השיריון בסיני, לא מתוך מראה עינים, כי אם מתוך היכרות עם חיילים ויהודים, שהשחחפו במלחמה. מבצע סיני הוא פרשת דרכים בחברה הישראלית וכל הבעיות הרוחניות והמשבריים אינם שייכים למלחמה. הם מעבר לה וקודמים לה.

לא רציתי שברגמן ייפך לסמל השלילה. הוא התנדב להציל פצועים. הוא התנגד להשמדת שבויים. הוא היה פרי של תקופה וקרבתו והבן שלו - ברעין להמשך החיים. זהו אחד הפירושים הטרגיים האפשריים למציאות המורכבת של ימינו. המיפגש בין האידיאליזם החלוצי לבין השואה הוצה את בשר התקופה שלנו. התקרית שבספר, יש בה, לדידי, יותר סמל מאשר משמעות עובדתית. ביקשתי לתאר את הכשלון שבכל מלחמה. גם בנצחון מנצחת, בעצם, הטרגדיה של מלחמת אדם באדם. ככל שתמשך המלחמה אין תקוה לאדם ולערכים שלו. יחר על כן, יעמיקו זרעי האבדון הטמונים בציביליזציה של ימינו על סולם ערכיה ותרבותה.

מדברים על היעדר קומוניקציה. ישנן מילים פשוטות יותר - אהבה, אמונה. האדם כשהוא נעדר מאהבה ומשותפות עם הזולת הוא נעדר עתיד. באהבה נולדים חיים ובאמונה המשותפת מעוצב העתיד ההסטורי. הבדידות היא חלק של שקיעה וכך במציאות הקיבוצית בהיעדר מאבק ודרך. ישנו בטפר תיאור של שקיעה. וזאת כמודע!

לשאלות ההמשך אין תשובה בספרות, כי אם בחיים האנושיים. באקטיביות. הספרות מציגה שאלות וסימני שאלה. התשובה לא בספרות. יש לחפשה בחיים, ביצירה האנושית, בתרבות ומשק. בעיות ההמשך הן לא בתחום הכתיבה. אל לנו לצפות מן הספרות למשהו אחר מאשר הצגת שאלות נוספות ואחרות המתאימות לזמנן.

קיימת משמעות של משה וסיני. ומשה שנעלם כמות נשיקה. מוח נשיקה של אדם שלא מצא דרך להתגשם, כיוון שביקש את המוחלט. לכל חורה היה מעמד סיני. בנדודים במדבר, מתוך עבדות ונדודים בדרך - ניתנה חורה. ואולי בזה ביטוי סמלי לנבן בכל דרך חברתית מתגשמת. האבסולוט חקוק באבן ובמציאות שוררת היחסיות של בשר ודם. לא נכון מה שכתבו כאילו יש אי השלמה עם הקיים. ישנה תחושה של שקיעה בכל רקמות החיים. יש פה קריאה נגד ה"שקיעה".

אין חשיבות לענין המשך הכתיבה. אני עצמי מחשיב יותר את חובתי במתן תשובות ממשיות, מאשר את הזכות שלקחתי לעצמי להציג שאלות. הספרות, בסופו של הדבר, איננה אלא מילים, דפי נייר. את התשובות נוהגים אנשים חיים - במעשים, ביצירת חיים.

הערב

ירצה אצלנו משה דיין

על מסעו בווייטנאם

208 30

10/10

מסעו בווייטנאם